

MTK Häme
MTK Kaakkois-Suomi
MTK Uusimaa
SLC Nyland

LAUSUNTO

26.6.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

STM 044:00/2016

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA LOMITUSJÄRJESTELMIEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

YLEISTÄ

Maatalouslomitus on eräs keskeisimpiä kotieläinyrittäjän sosiaalipalveluita. Se on yhteiskunnallisesti hyväksytty, sillä se ei ole yritystukea, vaan se on osa kotieläinyrittäjän sosiaaliturvaa. Etuutena maatalouslomitus on verrattavissa palkansaajan henkilökohtaiseen vuosi- ja sairauslomaan. Lomitus mahdollistaa työstä irrottautumisen siten, että eläinten hoito ja tuotannon jatkuminen turvataan. Kun maatalousyrittäjien työkykyä tällä tavoin ylläpidetään huolehtimalla heidän jaksamisestaan, niin samalla voidaan säästää tulevien maakuntien sote-menoista ja pidentää työuria.

Esitysluonnoksessa on monia hyviä tavoitteita, kuten lomittajien kokopäiväisen työajan turvaaminen. Tämä mahdollistaa ammattitaitoisille lomittajille toimeentulon ja työssään kehittymisen. Mitkään tavoitteet eivät kuitenkaan saa heikentää maatilayrittäjien mahdollisuutta irrottautua maatilaneläintenhoitotöistä.

LASKENTAPERUSTEET ONGELMALLISIA

Esitetty tilakohtaisen lomitussajan laskentatavan muutos on epäreilu, varsinkin perinteisiä käsityövaltaisia parsi- tai pihattonavetoita ajatellen. Lomittajan työajan laskeminen pelkän eläinmäärän perusteella johtaa sattumanvaraisiin tuloksiin, koska kotieläintilat ja näiden työmenetelmät ovat keskenään hyvin erilaisia.

Maatalouden murros on nyt sellaisessa vaiheessa, että tilakoot ja automatisoinnin määrä ovat todella laajalla skaalalla. Rakennekehitys etenee tulevaisuudessa, mutta tämän hetken taloudellinen tilanne on vaikea ja monet investointisuunnitelmat on pantu jäihin. Esitetyt muutokset rankaisevat etenkin niitä, jotka eivät eri syistä ole voineet investoida. Samalla murennetaan niiden ihmisten sosiaaliturvaa, jotka ovat tehneet jo pidemmän rupeaman, mutta edessä on vielä vuosien työ. Suunnitelma toimiikin työurien pidentämisen tavoitteita vastaan.

KOTIELÄINTEN HYVINVOINTI TURVATTAVA

Eläimet tarvitsevat hoitoa ja varallaoloa 24/7, eli vuorokauden ja vuoden ympäri. Valvontakäyntejä tai varallaoloa on voitava järjestää lomituspäivästä lähtien myös jatkossa, jos se on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi ja jos niitä vastaavat tehtävät kuuluvat lomitettavan maatalousyrittäjän päivittäisiin tehtäviin.

SOSIAALIETUUKSIEN OLTAVA HENKILÖKOHTAISIA

Henkilökohtaisuus on sosiaalisten etuuksien keskeinen ominaisuus. Edut on tarkoitettu esimerkiksi parantamaan yksilön mahdollisuuksia selvitä hankalista elämäntilanteista tai luomaan yksilölle edellytyksiä työkyvyn ylläpitoon. Esimerkkeinä voidaan mainita toimeentulotuki, työterveyshuolto ja sairausloma.

Jos maatalouslomituksesta poistetaan henkilökohtaisuus, se ei enää täytä sosiaalisen etuuden keskeisiä tunnusmerkkejä. Kyse on silloin paljon suuremmasta asiasta kuin lomituksen saamisen ehtojen muuttumisesta ja lomaoikeuden kaventumisesta - kyse on silloin lomituspäivästä lähtien muuttamisesta yritystueksi. Näin sen ainakin moni taho tulee näkemään, jolloin koko järjestelmän olemassaolo vaarantuu aivan eri tavalla kuin nykyään.

Millään toimialalla eivät esimerkiksi vuosilomat ole työpaikkakohtaisia. Ne ovat aina henkilökohtaisia, koska vain tällä tavalla toteutuu niiden tavoite yksilöllisen, sosiaaliperusteisen tarpeen täyttäjänä.

KÄYTÄNNÖN ESTEITÄ YRITYSKOHTAISALLE LOMALLE

Loman turvaaminen yksilölle

Tasa-arvoinen mahdollisuus lomaan vaarantuu yrityskohtaisessa lomituksessa. Saisiko loma vain se, joka omistaa yrityksestä suuremman osan, työosuudesta riippumatta? Tai se joka vaatii eniten itselleen? On ilmeistä vaara, että useamman yrittäjän tilalla loma ei jakaudu oikeudenmukaisesti. Loman pitäminen auttaa jaksamaan työssä. Työssä jaksamisen heikon tilan osoittaa Melan Väliä viljelijästä -hankkeen ja muiden meneillään olevien viljelijän hyvinvointihankkeiden suuri tarve.

Nykyaikaisen kotieläintilan toiminnan turvaaminen

Hyvin teknisen tuotantoympäristön ylläpitäminen vaatii käytännössä aina, että joku maatilan yrittäjistä on paikalla huolehtimassa muun muassa automatiikan toiminnasta. Nykyinen henkilökohtaiseen lomaoikeuteen perustuva lomitus mahdollistaa sen, että molemmat yrittäjät pääsevät säännönmukaisesti irrottautumaan työstä. Lomituksen muuttuminen yrityskohtaiseksi johtaisi siihen, että jompikumpi yrittäjä jäisi käytännössä kokonaan vaille loma. Kaavamainen työtuntilaskelma ei huomioi kaikkia kotieläintilalla tehtäviä päivittäisiä eläinten hoitoon liittyviä töitä. Esimerkkinä voidaan käyttää tuotantoon liittyvien hallinnollisten asioiden hoitamista, jota ei voi tehdä etu- eikä jälkikäteen.

Monialaisen yritystoiminnan ja perhe-elämän turvaaminen

Maatilojen monialaistumista on edistetty lukuisilla hallinnon toimilla ja hankkeilla. Esimerkkeinä voidaan mainita maatilamatkailu, suoramyynnti ja koneurakointi, jotka ovatkin yleistyneet paljon. Jotta monialaisen tilan toiminta olisi mahdollista, täytyy toisen yrittäjän olla pääsääntöisesti aina paikalla, sillä lomittaja ei esimerkiksi ota vieraita vastaan ja sijaa näiden vuoteita. Samoin on oltava paikalla lasten koulunkäynnin vuoksi. Vuosilomien ajoittaminen valtakunnallisesti vain koulujen loma-aikaan on mahdotonta, koska kaikkia tiloja ei millään voida lomittaa yhtä aikaa. Lomituksen muuttuessa yrityskohtaiseksi jää jompikumpi yrittäjä käytännössä kokonaan vaille lomaa.

Hallinnollisten asioiden velvoitteet

Tietyt eläimiin liittyvät kirjaukset ja ilmoitukset on tehtävä viipymättä. Sähköistä eläinrekisteriä käytettäessä tuottajan on esimerkiksi kirjattava nautojensa syntymät, kuolemat, myynnit, ostot ja siirrot kolmen päivän kuluessa. Jos molemmat yrittäjät ovat yhtä aikaa lomalla, niin lomittajanko tulisi hoitaa tämä tehtävä? Hallinnollisten asioiden hoitaminen ei nykyisenkään lainsäädännön mukaan kuulu kotieläintilan päivittäisiin, välttämättömiin töihin, jotka lomittaja tekisi, joten jonkun muun on huolehdittava näistä myös yrittäjän loman aikana. Useimmiten työn hoitaa maatilan toinen yrittäjä. Yrittäjät toimittavat aina lomansa aikana myös kotieläintalouden päivittäisiin töihin kuuluvia tehtäviä.

Lomittajien osaamisvaje

Kotieläinyksikön pyörittäminen vaatii erittäin laajaa osaamista. Esimerkkeinä voidaan mainita teknisten laitteiden käyttö sekä eläinten terveyden ja kiiman tarkkailu. Jotta lomittajat edes teoriassa voisivat hoitaa kotieläinyksikön vaativat työt itsenäisesti ilman, että toinen yrittäjästä on paikalla, vaatisi se erittäin merkittävän panostuksen lomittajien kouluttamiseen. Esitysluonnoksen tavoite lomittajien kokoaikaisen työn turvaamisesta on hyvä; kuitenkin tällä tavoitteella ei saa heikentää yrittäjän oikeutta henkilökohtaiseen vuosilomaan.

LOMAOIKEUS

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä pohjautuu vakuutusperiaatteeseen ja yrittäjien sosiaaliturva on yleisesti sidottu MYEL- tai YEL-vakuutukseen. Lomaoikeuden sitominen eläkevakuutukseen olisi siksi jatkossakin perusteltua.

VAIHTOEHTONA KANNUSTEET

Lähtökohtaisesti yrittäjillä tulee säilyä valinnanvapaus loman henkilökohtaisessa ajoittamisessa. Mutta yhtäaikaaisuuteen voidaan kannustaa. Olisi perusteltua tarjota lisälomapäiviä niille vähintään kahden yrittäjän mautiloille, jotka sitoutuvat pitämään kaikki lomat yhtäaikaan.

TIETOJÄRJESTELMIEN TOIMINNAN JATKUVUUS

Olemme huolissamme lomituksen tietojärjestelmien tulevaisuudesta. Tietojärjestelmät ja Lomitusnetti ovat Melan järjestelmiä, joita ei

lähtökohtaisesti enää ylläpidetä maakuntauudistuksen jälkeen. Toimivia tietojärjestelmiä kuitenkin tarvitaan. On välttämätöntä varmistaa, että löydetään rahoitus ja nimetään vastuutaho valtakunnallisen lomitustietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen.

MTK Hämeen, MTK Kaakkois-Suomen, MTK Uusimaan ja SLC Nylandin puolesta

Liisa Salmela

puheenjohtaja
osaaminen ja hyvinvointi -valiokunta

Päivi Rönni, toiminnanjohtaja, MTK Häme
Tuula Dahlman, toiminnanjohtaja, MTK Kaakkois-Suomi
Jaakko Holsti, toiminnanjohtaja, MTK Uusimaa
Bjarne Westerlund, verksamhetsledare, SLC Nyland